

Dersim Dayanışma Akademisi Deneyimi

ve

Alternatif Akademi Tartışmaları Üzerine Düşündükleri

Dr. Ahmet Kerim Gültekin¹

Özet

Türkiye’de üniversiteler Cumhuriyet tarihinin en büyük tasfiye sürecini yaşamaktadır. 5 binden fazla öğretim üyesi Kanun Hükmünde Kararname marifetiyle, yargılama olmaksızın suçlu ilan edilip işlerinden atılmıştır. 15 Temmuz 2016’da yaşanan darbe girişimi gerekçe gösterilmesine karşın, kamuoyunda Barış için Akademisyenler (BAK) olarak bilinen bilim insanlarının tasfiye edilmesi, AKP’nin bilim ve bilimsel düşünceyle olan geleneksel düşmanlığını düşündürmektedir.

Bu makalede, işinden edilen ve tamamı imzacı bilim insanlarından oluşan akademisyenlerin, “dayanışma akademileri” pratikleriyle sürdürdükleri akademik çalışmalar, tarihsel ve güncel bağlam içerisinde değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Dayanış akademileri genelinde sürdürülen “alternatif akademi” tartışmalarına düşünsel katkılar sunmak hedeflenmektedir. Dersim Dayanışma Akademisi deneyimi ve diğer örnekler ele alınmıştır. Konuyla ilgili literatürden ve sosyal medyadaki haberlerden yararlanılmıştır. Yazarın en önemli dayanağı, yürütücülüğü yaptığı atölye çalışmalarıdır.

Anahtar Kavramlar: Dayanışma akademisi, bilim, üniversite, KHK

Dersim Dayanışma Akademisi (Dersim Solidarity Academy) Experiences

And

Thoughts on Alternative Academy Debates

Abstract

Universities of Turkey have been facing the biggest discharges of academics for over one year. By now over 5 thousand academics have been dismissed due to charging to involve with coup attempt which had been held in 15th July 2016. But academics who are known also under name of “Academics for Peace” which have no relations with those charges had been dismissed too. These actions of AKP make clearer of its intentions about Turkey higher education system under its Islamist politics.

In this essay, using historical and contemporary concepts and events, academic alternative activities under name of “solidarity academics” are being criticized. The main aim is to give new ways of thinking to debates which can be summarized as alternative academy debates.

Key Words: Solidarity Academy, science, university, KHK (decree law)

¹ Etnolog. 679 sayılı KHK marifetiyle Munzur Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden ihraç edilmiştir.

Giriş

2000’li yıllarla birlikte Türkiye üniversitelerinde çarpıcı olaylar ve büyük ölçekli dönüşümler yaşanmaktadır. Türkiye’de bilimin ve bilimsel eğitimin niteliği ve toplumsal yaşam içerisindeki yeri önemli ölçüde sarsılmıştır, sosyal politikalardan ve modern gündelik hayattan dışlanmaktadır. Yaşanan tekil olayları, tarihsel bağlamından koparmadan, bütünsel ilişkileri içerisinde çok yönlü değerlendirmek gerekmektedir. Bu açıdan üniversiteleri ve bilimi, sınıfsal ilişkilerin ideolojik bağlamı içerisindeki rolleri itibariyle ele almak gerektiğini düşününlerdenim. Daha da önemlisi, üniversitenin (ya da akademinin) 21. yüzyılın insanlık birikiminde temsil ettiği evrensel kültür normlarına ulaşma, savunma yahut geri kazanma mücadelesinde insanlığa etkili sonuçlar kazandırabilecek yeni bilgiler ve yöntemler üretebilmesi de ancak bu bakış açısıyla sağlanabilir diyebiliriz.

5 binden fazla öğretim üyesinin sorgusuz sualsiz üniversitelerden atıldığı, bilim insanlarına dönük gözaltı ve tutuklama uygulamalarının neredeyse olağanlaştığı ve birbiri ardına açılan “terör” davalarıyla ve soruşturmalarıyla kamuoyu önünde “suçlulaştırılmak” istendiği, hedef haline getirilen akademisyenlerin mafya eliyle ölüm tehditleri aldığı ve siyasi iktidarın kontrolündeki yazılı, görsel basında kişisel bilgileriyle teşhir edildiği, siyaset diline hâkim ayrıştırıcı, saldırgan dinsel söylemlerle bilimin, üniversitelerin ve bilim insanlarının (hiç değilse) sembolik düzlemde temsil ettikleri çağdaş kültürel normların aşağılandığı ve hakir görüldüğü yanı sıra bilimsel bilginin değersizleştirildiği, anayasa temelli kamusal hayatın tırpanlandığı, birlikte yaşama kültürünün bilinçli olarak yok edildiği, kamu üniversitelerinin kasıtlı olarak yavanlaştırıldığı ve özel (veya vakıf) üniversitelerin “diploma kuruluşları” olarak palazlandırıldığı, yükseköğrenimin niteliğinin dinsel gericilikle çok ciddi ölçüde sakatlandığı ve sonuç olarak da bugün yaklaşık 1 milyonluk üniversite kontenjanlarının üçte birinin “başarısızlık” nedeniyle boş kaldığı, yani bir anlamda Türkiye eğitim sisteminin iflasının gerçekleştiği bir tarihsel duraktayız.

Öte yandan, süregiden OHAL kanunlarının ve kararlarının (anayasaya aykırılıkları bir yana), siyasi iktidarın fiilen uyguladığı yasadışı faaliyetlerinin de işinden edilen bilim insanları için ayrıca “sivil ölüm” olarak tabir edilebilecek yaptırımlar içerdiğini burada özel olarak vurgulamak gerekecektir. Bu konuyu, ileride tartışmaya açacağım gibi, dayanışma akademileri çalışmalarının itici gücü olarak okuyabiliriz. Zira kamudan ihraç edilen ve bir daha istihdam edilmemesine karar verilmiş olan; özel sektörde çalışması “fiilen” engellenen; yurt dışı imkânlarını (burs, misafir öğretim üyeliği yahut akademik bir pozisyon) pasaport vermeyerek yine “fiilen” yasaklanmış bulunan bilim insanı, gerek bireysel yaşamı gerekse mesleki varoluşunu idame edebilmek için “akademik pratikler”ine farklı biçimler vermek durumunda kalmıştır. Kuşkusuz ki burada “Dayanışma Akademileri”nde yer alan, akademik faaliyetlerini, dayanışmayı ve mücadeleyi eylemli olarak iç içe sürdüren ve kamuoyunda “Barış için Akademisyenler” (BAK) olarak bilinen özneleri geri kalan toplamdaki ayırmak gereklidir. Bu metnin konusu olan bilim insanları, işinden edilen ve akademiye uzaklaştırılan diğer binlercesi gibi geri çekilmek yahut sinmek yerine, bilim alanındaki ideolojik duruşunu

daha da netleştirecek çalışmalarını sürdürmektedir. Türkiye'nin yakın siyasi tarihi içerisinde kıyaslanabilecek benzer örnekler olmakla birlikte, bilimi ve bilimsel bilgiyi gündelik hayata ve topluma ulaştırma, iletme, geliştirme bağlamında önemli ve dikkate değer örnekler söz konusudur.

Güncelde yaşanan gelişmeler söz konusu boyutları itibariyle çarpıcı olsa da Türkiye'de akademi, tarihsel olarak da siyasi iktidarların çok yönlü manipülasyonlarına ve sert müdahalelerine maruz kalmıştır. Bir başka deyişle, günümüzde yaşanan hukuksuzluklar ve ağır saldırılar Türkiye'deki devlet ve siyaset algısının, Cumhuriyet öncesi köklerinden bugüne, kendi kurumlarıyla ve toplumun geri kalanıyla kurduğu pratik, politik ilişkilene biçimlerinin, benzer deneyimlerinin bugüne yansımalarıdır. Geç Osmanlı dönemi yükseköğrenim reformlarından erken Cumhuriyet dönemi devrimlerine ve 20. yy süresince Türkiye'nin konjonktürel bağlamda makas değiştirdiği önemli sosyo-politik dönemeçlerde üniversiteler, öne çık(arıl)an bilim insanları şahsında, pek çok kurumsal tasfiyeye ve gözaltı, tutuklama gibi fiziksel özgürlüklerin kısıtlandığı saldırılara uğramıştır. Kuşkusuz bu saldırıların en uç ve trajik boyutu ise Bahriye Üçok, Necip Hablemitoğlu (ve diğerleri) gibi bilim insanları cinayetleridir.

Ancak 2016 yılı yaz aylarında Kürt illerinde başlatılan siyasi ve askeri operasyonların doruk noktasına ulaştığı ve şehir merkezlerinin tanklarla ve toplarla bombardımana tutulduğu kış aylarında, “Bu Suça Ortak Olmayacağız” başlıklı bildiriyle barışçıl çözüm için ses veren akademisyenlere yönelik başlatılan (ve halen sürmekte olan) hukuki, idari ve hatta fiziki saldırılar, Türkiye akademi tarihinde birçok açıdan ilkler barındırmaktadır. Gerek akademiye yönelik saldırıların, doğrudan siyasi iktidarın denetiminde sürdürülen, resmi ve gayri-resmi biçim ve içeriği bakımından gerekse muhataplarının kitleselliği bakımından çok boyutlu, kapsamlı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Olayın önemli bir yönü de akademi temelli alternatif direnme biçimlerinin hızla zuhur etmesi ve yaygınlık, popülerlik kazanmasıdır.

Türkiye'de bilimsel etkinlik ama belki de daha önemlisi emeğin toplumsallığını esas alan epistemolojik duruşun ürettiği bilginin biçimi ve içeriği, ilk kez böylesine toplumcu ve eylemci bir nitelik kazanmıştır diyebiliriz. BAK adıyla özdeşleşen sürecin ilk mağdurlarından itibaren, politikleşmiş akademik duruşun kendisini alternatif yollarla ve fakat yine akademik araçlarla ifade etmeye başladığı görülmüştür. Bilim insanları buldukları şehirlerde sendikaların toplantı salonlarını ve hatta kimi zaman kafeleri, sokakları kullanarak akademik faaliyetlerinin önemli bir ayağını oluşturan “dersler”, “seminerler” eliyle çalışmalarına devam etmişlerdir. Bugün yaygın olarak “Dayanışma Akademileri” adıyla bilinen ve halihazırda sayıları 13'ü geçmiş bulunan organizasyon, tüm boyutlarıyla Türkiye yüksek öğrenim tarihinde herhâlükârda ilk olmasının yanı sıra bilim insanlarının mesleklerine dair bağımsız, inisiyatif sahibi, mücadeleci, inatçı, kararlı, radikal muhalif tutumlarının da yaygın ve coşkulu biçimde ortaya çıkışını işaret etmektedir.

Dayanışma akademileri, Türkiye'nin içerisinden geçmekte olduğu olağanüstü sosyo-politik dönem ve sonrası itibariyle düşünüldüğünde de geleceğin bilimsel, demokratik, toplumcu, laik ve eşitlikçi üniversitelerinin yaslanabileceği güçlü tarihsel, toplumsal kökler olabilme

potansiyelini kuvvetle barındırmaktadır. Bunun için yeterli düşünsel, pratik birikime ve enerjiye, aksiyona sahiptir kanaatindeyim.

Bu makalede, Dersim Dayanışma Akademisi bünyesinde hazırlanan atölye çalışmalarından ve düzenlenen diğer etkinliklerden hareketle, dayanışma akademileri deneyimleriyle ilgili sürdürülen “alternatif akademi” tartışmalarına düşünsel katkılar sunmak amaçlanmaktadır.

Sınıfsal ve Siyasal Çatışma Alanı Olarak Üniversite

Konuyla ilgili değerlendirmelere geçmeden evvel, üniversite kavramının toplumsal sınıflar ve ideolojik bağlamı üzerine özet bir teorik çerçeve çizmenin faydalı olacağını düşünüyorum. İnsan ilişkilerini ve bu süreçlerin genel algısını, içeriğini çevreleyen kavram olarak üniversite, elbette ki öznelerin tekilliğine ve tarihsel, toplumsal genel bağamlarına tabidir. Bu haliyle, sadece insan düşüncesinde temsil ettiği gerekler ve hedefler açısından değil, daha geniş kültürel kategoriler açısından, örneğin bugüne taşıdığı kimi gelenekler gibi, birbirinden ayırt edilebilecek farklılıklara sahiptir diyebiliriz. Bu çeşitliliği ortaya koymak ve 21. yüzyılda uluslararası kamuoyunda kabul gören ortak değerlerini, hedeflerini vurgulamak, yürütülecek tartışmanın geleceğe ilişkin temellerini örmek bakımından da önem taşımaktadır.

Örneğin, üniversitelerin insanlar arasında kurduğu ilişki biçimleri arasında en temel olanı elbette ki bilgiyi “öğrenme” ve “öğretme”, “üretme” kavramlarıyla alakalıdır. Bu, İlin ve Segal’in (1985) meşhur “insan nasıl insan oldu?” sorusunun açık yanıtıdır. Hatta evrimimizin daha eski basamaklarındaki diğer homo türleri ile halen yaşayan kimi primat akrabalarımızın sürdürdüğü sosyal bağların temelidir. Denebilir ki öğrenme ve öğretme ilişkisi, bizi diğer tüm canlılardan ayırarak, doğa karşısında kendi başına “bilinçli özne” haline gelmesini sağlayan “kültür”ün² temelidir. Şu halde biyolojik-fiziksel ve kültürel-sosyolojik evrimde ortaya çıkan kültürel çeşitlilik uyarınca, karşımızda son derece zengin “öğrenme – öğretme” süreçleri çeşitliliği ile elbette konu olarak “bilgi” farklılıkları durmaktadır. İnsanların içinde yaşadıkları maddi evren gibi, zihinlerinde sürekli olarak kurduğu semboller, anlamlar dünyası da değişip, dönüşmektedir. Süregiden büyük devrim içerisinde insanlık tarihine bakıldığında ise bilginin niteliği ve işlevi, tüm insanlık tarihi açısından, belirli konularda benzerlikler taşırken bazı konularda birbirinden bütünüyle farklılaşabilmektedir.

Çağdaş etnolojik³ perspektifle bakıldığında, yeryüzündeki insan topluluklarının sergilediği çeşitliliğin (–ki bunlar gündelik hayatın giyinme, yeme-içme, barınma, teknoloji, süslenme vd. gibi maddi görünümünden dinler, sosyal sınıflar, düşünceler, ideolojiler vd. gibi

² “Kültür” kavramının içeriğine, kapsamına ve kuramsal tartışmalardaki yerine dair en az modern bilimlerin tarihi kadar derinlikli ve hacimli bir külliyat vardır. “Kültür” kavramını burada Antropolojik bilgi-kuramsal faaliyette işgal ettiği tayin edici içeriğine atfen kullanıyorum. Özcesi, kültür, insanı diğer canlı türlerinden ayıran bir çıktıdır. Karl Marks’ın özlü tabiriyle kültür, insanın doğa karşısında ürettiği maddi ve manevi öğeler toplamıdır. Derinlikli, kapsamlı ve uzun soluklu bir kültür tarihi okuması için mutlaka bkz. Şenel, 2009.

³ Etnoloji kavramı yerine “antropoloji” de tercih edilebilir. Antropolojik faaliyetin adlandırılması hususu, tarihsel ve mekânsal olarak önemli değişiklikler gösterir. Bu doğrultuda ortaya çıkan ekollerin kalıntıları durumundaki farklı adlandırmalar bugünde dahi kafa karışıklığı üretecek düzeydedir. Konu hakkında bilgilendirici metinler için bkz. Atay, 2000, Gültekin 2013a ve 2013b.

sembolik alanlara kadar hemen herşeyi kapsamaktadır), belirli benzerlik ve farklılıklar temelinde, tarihsel bütünlük oluşturacak biçimde kıyaslanıp, sınıflandırıldığı görülür. Şenel (1998), bugün bir klasik haline gelmiş bulunan eserinde, insan ilişkilerinin (doğal ve sosyal) çevresel şartlar altında biçimlenişini üç temel kategoriye dayandırarak ele alır: geçim biçim, yaşam biçim ve düşün biçim. Marksist tarih ve toplum kuramına uygun olacak biçimde, öncelikle geçim biçimlerinin insanların doğayla ve kendi aralarında inşa ettikleri yaşam biçimlerini ve bu süreçlerde zihinlerinde kurdukları düşün biçimlerini önemli ölçüde belirlediğini söyler. Aralarında mutlak nedensellikler olmamakla birlikte, söz konusu birincil belirleyen temelinde yaşam biçimlerinin örgütlendiği ve koşul olarak düşün biçimlerinin yaratıldığı kabul edilir. Ancak önemli bir noktadır ki, düşün biçimleri, yaşam ve geçim biçim üzerinde diyalektik bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla bugün elimizde tarihsel uygarlıklara yahut devlet öncesi toplumlara ait muazzam zenginlikte varoluş algıları yani başka bir deyişle “bilme biçimleri” vardır. Bu da kendisini akademiler, okullar, felsefeler, kuramlar, ideolojiler, inanışlar, mitolojiler, söylenceler yoluyla varedegelmiştir.

Günümüz çağdaş antropoloji yaklaşımları da yeryüzündeki insan topluluklarını ele alırken benzer bir metodoloji kullanmaktadır. Örneğin Avrupa ve Anglo-Sakson akademi dünyasında en iyi bilinen antropoloji ders kitabı yazarlarından Kottak (2013: 349-403), kapitalizmin son iki yüzyıl içerisinde insanlığın bugüne değin üretmiş bulunduğu tüm üretim biçimlerini (geçim biçimlerini) yok ederek yahut kendisine eklemleyerek tüm dünyayı mutlak biçimde etkilediğini belirtir. Akabinde, sürecin bugüne değin bilinen tüm farklı siyasal-yönetişel yahut sosyo-politik örgütlenme (yaşam) biçimlerini dönüştürmüş olmasına karşın, insanların halen hâkim geçim biçimleri temelinde sosyal ilişkilerini ördüklerini önemle işaret eder. Bu yaygın kabule göre, bir sosyal ilişki biçimi olarak “eğitim” de ekonomik faaliyetler temelinde içeriği ve biçimi kültürel farklılıklara göre değiştiği kadar kapitalizmle olan ilişkilerin benzerliği ölçüsünde çarpıcı ortak yanlar ortaya koyabilmektedir.

Bu husus oldukça önemlidir çünkü bilginin toplumsal niteliğini, insana varlığına dair temel bir bağlamla açıklamaktadır. Dolayısıyla günümüz ve gelecek açısından da belirleyicidir. Şöyle ki insanlar, milyonlarca yıl boyunca avcılık ve toplayıcılık gibi, üretime dayanmayan ve fakat yine kolektif emeği örgütleyerek hayatta kalmışlar, çevrelerine uyarmışlar ve varlıklarını idame ettirmişlerdir.⁴ Üretime geçiş sonrasındaki bin yıllar süresinde de kolektif yaşam varlığını ve önemini uzun süre korumuştur.

Bilgi, insanlık tarihinin büyük bölümünde topluluğun yani bugünkü deyişle kamunun mülkü olarak kabul edilmiş ve başlangıçta kutsanmıştır. Buna benlik bilincini, varoluşun gereklerini kutsayarak inşa eden ve aktaran kolektif akıl da diyebiliriz. Ne ki zamanımızdan 5 bin yıl kadar evvel devletli toplumların ortaya çıkışıyla birlikte, yani sınıflaşma temelli yeni siyasal-

⁴ Elbette insan varlığı, evrimsel süreçlerin biyolojik ve fizyolojik boyutlarına doğrudan bağlıdır. İnsanlar üst paleolitik dönemlerden itibaren biyolojik-fizyolojik evrimsel yetersizliklerini “kültür” dolayısıyla aşabilen ve bunda daha önce hiçbir homo türünde görülmemiş başarılarla imza atabilen canlılar oldukları için hayatta kalmış ve bugünlere ulaşabilmiştir. Kuşkusuz yine de “kültür” onu yaratabilecek biyolojik ve fiziksel donanıma sahip olabilen canlıların bir çıktısıdır. Ancak bir kez ortaya çıktıktan sonra, hızla karmaşıklaşmış eve kültürel aktarımla kalıcı hale gelerek dünyanın yazgısını dramatik biçimde değiştirmiştir.

yönetmel toplumsal örgütlenme modelleriyle birlikte, bilginin de bu yaşam biçimlerine göre yeniden örgütlendiği ve bu defa yönetici sınıflar tarafından gasp edildiği görülür. Gasp edilen sadece bilgi değil, bir zamanlar topluluğun ortak mülkiyetinde olan veya kamu yararına üretimi yöneten bir başka kamusal kurum olarak tapınakların kontrolündeki üretim araçlarıdır. Dolayısıyla, esas olarak, üretim araçları gibi üretim teknikleri hakkındaki bilgi toplumun bir kesiminin denetimine girmiştir. Elbette sadece teknik bilgi değil daha sonra mitolojilere, kutsal kitaplara, felsefeye ve edebiyata ilerleyecek olan varoluşa dair bilgiler de nitelik değiştirmiştir. Burada bizim için önemli olan üretim mekanizmalarının “kontrol edilme” süreçlerinde bilginin oynadığı roldür. Bu tarihten itibaren, üretim ilişkilerini kendi lehine düzenleyen her sınıfın, toplumsal hayatın temeli olan her türlü bilgiyi de ilgili araçları elde tutarak kontrol ettiği görülmüştür. Teknik ve ideolojik bilgi, bu anlamda, sınıflı toplumlarda iktidarın önemli dayanaklarından birisini oluşturmuştur.

Üniversite tam da bu anlamıyla “sistematikleşmiş” bir eğitim ilişkisinin en üst noktasına yerleştirebileceğimiz, kökleri ortaçağa ve hatta ilkçağlara kadar uzatılsa da esas olarak modern kapitalist dünyanın bir ürünüdür. Alanında uzman kişilerin kendilerinden öğrenmek için gelen insanlara bilgiler aktardıkları kurumsal, sistematik ilişkiler olarak üniversitelerin geçmişi, Platon’un 2500 yıl önce kurduğu “academia”yla başlatılır. İlk evrelerinde “Stadium” olarak bilinen bugünkü üniversiteler, dinsel ve siyasal ideolojik tahakküm biçimlerinin öğretilerde daha belirgin olduğu, bilgiyi aktaran kişiler ile dinleyiciler arasında keskin hiyerarşik ilişkiler içeren görünüm sergiler. İlerleyen zamanlarda ise “üniversitas” kavramı hâkim olacak ve bugünkü kabule yakın şekilde, burjuva devrimleriyle birlikte dinsel dogmaların bir kenara bırakıldığı ve siyasal tahakkümden görece azade, özerk kurumsal işleyişe sahip, “öğrenci” olarak tanımlanan katılımcılarının inisiyatifinin daha görünür olduğu çağdaş üniversite kavramı ortaya çıkacaktır (Günel, 2013).

Günümüzde ise üniversite, en azından uluslararası genel kabule göre, bilimsel düşünce ve eylemde (ya da araştırmada) özerkliğe sahip, mevcut “resmi” eğitim kurumlarının en tepesinde yer alan ve bu haliyle “yüksek” düzeyde eğitim veren, çeşitli alt birimler (fakülteler, enstitüler, laboratuvarlar vd.) barındıran tüzel kişilikler olarak kabul görmektedir (Günel, 2013: 13). Tanımın zaman içerisinde kelimenin İngilizce aslı olan “universe” yani “kozmos”tan hareketle doğaya ve insana (onun toplumsallığına) dair gündelik ve felsefi evrensel bilgilerin (doğruların, gerçeklerin) öğretildiği yer anlamı kazandığını söyleyebiliriz. Önce, üniversitelerin bugünkü içeriğinin burjuva devrimleri temelli rasyonel aklın inşa ettiği gündelik hayatın teknik bilgilerinin aktarıldığı, geliştirildiği ve paralel olarak bu yaşam tarzının sosyolojik, siyasal, felsefi kozmolojisinin sorgulandığı ve yeniden üretildiği kurumlar olduğu söylenebilir.

Elbette her “bilgi”, nihayetinde içerisinde vücuda geldiği kültürel evrenin bir parçasıdır. Dolayısıyla o toplumsallığın insan – insan ve insan – doğa etkileşimlerinin yarattığı devingen, karmaşık veyahut katı, durağan epistemolojik temellerine yaslanır. İster küçük ölçekli olsun ister büyük ölçekli, içerisinden çıktığı toplumsal aklın tüm güç ilişkilerini, çelişkilerini, varlık stratejilerini, ideolojik tutumlarını kuvvetle yansıtır. Dolayısıyla temeli “bilgi” olan üniversiteler, ortaya çıkışlarından günümüze toplum içerisindeki farklı ekonomik, sosyal, (alt) kültürel katmanların duyuş, düşünüş ve davranışlarını, beklentilerini temsil edecek şekilde

çeşitlenmişler, farklı düşünce akımlarını temsil etmişlerdir. Üniversiteler, sınıflı toplumlar tarihinde iktidarı elinde bulunduran, toplumsal ve siyasal örgütlenmenin ideolojik ikna (ve elbette zor) aygıtlarını yönlendiren kesimlerin bilme biçimlerine göre de “şekillendirilmiş” ve “yönlendirilmiş” kurumlar olagelmişlerdir. Sonuç olarak bir toplumsal düzen vardır ve içerdiği tüm eşitsiz ilişki biçimlerine, bu meyanda yükselen itirazlara karşın sürekliliğinin sağlanması gerekmektedir. Burjuva devrimleri öncesinde “din” ve devrimler sonrasında “bilim ve din” çağdaş kapitalist toplumlarda değişen tonlarda ve fakat açık şekilde siyasal iktidarın kontrol altında tutmaya çalıştığı bilme biçimleri olagelmişlerdir. Üniversiteler, günümüzde, bu kontrolün sağlandığı mekanizmaların başında gelmektedir. Elbette burada kapitalizmin ortaya çıkışı ve gelişimi bağlamında, siyasal iktidarlar ve üniversiteler arasındaki ilişkilerin her ülkede aynı biçim ve içeriğe sahip olmadığını da belirtmek gereklidir.

Bu açıdan bakıldığında bilimsel düşünceler tarihinin, genellikle hâkim ideolojilerle çatıştığı zaman kendisini daha “özgürce” varedildiği görülür. Başka bir deyişle, doğanın ve toplumsal görünüşlerin bilimsel ifadeleri hâkim yargularla, yasalarla cebelleştiği için insanlık tarihinde hep belirgin izler bırakmıştır. Sınıflı toplumlar tarihinde bilimsel düşünce ve eylem, trajik sonuçlarıyla tanıdığımız bilim insanlarının hayat öyküleri toplamıdır. Temel işlevi hâkim ideolojik hegemonyanın tesisinde paradigmatik argümanların yeniden üretimi olarak belirlenmiş kurumlar, kurullar ve kuramlar silsilesiyle boğuşan bilim insanları, sıklıkla devletlerin gadrine uğramışlardır. Ancak yine de araştırmalarına devam edenler olmuştur. İnsanlığın ufkunu genişleterek yeni sosyal, siyasal, ekonomik, teknik vd. olgulara yön vermişlerdir.

Türkiye açısından da konuya kısaca değinmek istersek şunları söyleyebiliriz. Gerek modern bilimlerin zuhur etmeye başladığı 19. yy. Osmanlı döneminde gerekse Cumhuriyet Devriminin oluşum, gerçekleşme ve inşa süreçlerinde bilim alanının (ya da üniversitelerin) siyasal iktidarlarca sürekli manipüle edildiği görülür. 1920’li ve 1930’lu yılların bu konuda ayrıcalıklı öneme sahip olduğunu anlaşılmaktadır. Antropolog Özbudun (2011), Türkiye modernleşme tarihinde ekonomik, sosyal ve siyasal kurucu politikaların, “bilimsel kanıtlarla” güçlendirilmesi anlayışıyla inşa edildiğine işaret etmiştir. Geç Osmanlı dönemi entelektüel akımlarında ve özellikle Cumhuriyetin inşasında ve kurumsallaşmasında, dikkat çekici biçimde, ideolojik meşruiyetin temel argümanları ağırlıklı olarak bilim alanından devşirilmiştir.⁵

Örneğin bu zamanlarda “ilerleme” ve “gelişme” fikri, modernleşmeci aydınlar için, imparatorluğun “Batılılaşma”sı ve bu yolla yaşanan çözülme ve dağılmanın engellenmesi için

⁵ Örneğin 19. yüzyıl sonlarında yayımlanmaya başlayan Mecmua-i Fünun, Batılı bilimsel paradigmalara yakın görüşlerin yansıdığı ilk dergilerden sayılabilir. Hayrullah Efendi’nin “İnsanın Doğuşu ve Yayılması” isimli makalesi, Âdem ve Havva’dan başlatılan insanlığın doğuşu ve gelişimi hakkındaki geleneksel görüşlere karşı ilk alternatiftir. Lamarkçı görüşleriyle tanınan (hatta orangutanların insanlara evrildiğini öne süren) ve Dağarcık isimli dergisinde Sosyal Darvinci görüşler kaleme alan Ahmet Mithat Efendi de dönemin önemli figürlerindedir. Özbudun (2011), Batılı bilimsel ve düşünsel gelişmelerden etkilenen bu ilk dalga modernist entelektüellerin görüşlerindeki “evrimciliğin”, biyolojik evrim kuramından hareketle sosyal-siyasal sorunlara/olaylara uyarlanmış bir açıklama/değerlendirme işlevi gördüğünü de öne sürmektedir. Konuyla ilgili bilgi verici tartışmalar için ayrıca bkz. Aydın, 2002; 2001 ve Başgöz, 1998

temel argümanlardır. Bugünlerde de gündemde olan ve Siyasal İslamcılığın nihayet “müfredattan temizlemeyi” başarabildiği (!) evrim teorisi, o dönemde “bilimsel” olduğu, yani modern Batılı bilimsel paradigma açısından “kesinlik” taşıdığı için değerliydi. Muhafazakâr İslamcıların imparatorluğun bozulması ve yaşadığı çöküşe karşı çare olarak önerdikleri daha katı bir dinsel restorasyon karşısında, modernleşmeci fikirlerin geçerliliği ve gücü işte bu “bilimsel” zeminden beslenmekteydi. Evrim, modern dünyanın keşfettiği bir yasaydı ve toplumsal/siyasal planda da modern bilimsel akımların gerçekleştirdiği ilerleme ve gelişmenin en parlak örneği Kıta Avrupası’ndaki uluslardı/ulus-devletlerdi. Batılılaşma, düşüncede ve teknikte bu modern dünyayla kucaklaşmayla gerçekleşecek ve imparatorluğu ileriye taşıyacaktı (Gültekin, 2015).

Bu açıdan bakıldığında Türkiye siyasi tarihinde hükümetlerin ve devletin konjoktürel yönelimlerinin, üniversiteler üzerinde kimi zaman artan kimi zaman seyrekleşen ancak her daim geçerli olan denetim politikaları vücuda getirdiği görülür. Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri ve darbelerle kurulan geçici yürütme aygıtları çıkardıkları yasalarla, karnamelerle inşa etmek istedikleri toplumsal, siyasal örgütlenmenin entelektüel çerçevesini oluşturan bilim insanlarına müdahalelerde bulunmuşlardır. Yanı sıra Türkiye’nin Kıta Avrupa’sında ortaya çıkan burjuva demokratik tarihsel, toplumsal dönüşümlerden farklı özgünlükte yaşadığı modernleşme süreçlerinde vücuda gelen keskin müdahale ölçülerinin de üniversitelerin, akademik haklar ve özgürlükler konusunda, öz teamüllerini geliştirmelerini engellediğini önemle belirtmek gerekir. Dolayısıyla tablo, siyasal iktidarlarla iç içe geçmiş akademik ve idari kadrolar ile yine konjoktürel siyasal iklime göre bir türlü yakası bırakılmayan, tutuklanan, kovuşturulan, kovulan, uzaklaştırılan, derslerden bırakılan öğrenci öyküleriyle bitimsiz bir döngüymüşçesine şekillenmektedir.

Neo-Liberal Dönüşüm ve Üniversiteler

2000’li yıllarla birlikte yaşadıklarımız ise sadece akademi üzerinde değil bir bütün olarak Türkiye ekonomisi ve sosyolojisi üzerinde etkili olan neo-liberal dönüşüm programlarının yıkıcı sonuçlarıdır. Kuşkusuz, sürecin kökleri 1980’lere dek uzanmaktadır. Bugün genel olarak kabul gördüğü üzere, esas olarak Batı kapitalizmi 1970’lerle birlikte yaşadığı krizi aşma yolunda yeni teknolojik gelişmeleri daha aktif kullanma ve emeği üretim süreçlerinde daha esnek biçimlerde değerlendirme eğilimine girmiştir. Bu yolla emeği piyasanın taleplerine, daha doğru deyişle maksimum karına, endeksleyerek geçtiğimiz yüzyılın ortalarından itibaren yeniden kurulan üretim ilişkilerini ciddi ölçüde dönüştürmüştür. Dolayısıyla son çeyrek yüzyılda karşımıza ileri kapitalist ülkelerden, IMF ve DB gibi uluslararası sermaye örgütlerine bağımlı ülkelere kadar son derece ciddi ölçeklerde sosyo-politik dönüşümler ortaya çıkmıştır. İşgal, ilhak, bölgesel savaş, etnik ve mezhepsel hareketler gibi yeni siyasal kimliklerle belirgin olan çatışma süreçleri ve bölgesel yıkımlar ve kitlesel mülteci akınları, yaşanan dönüşümün üçüncü dünyanın payına düşen en trajik boyutlarıdır. Yoksulluk, iş güvencesizlik, örgütlenme ve mücadele araçlarının kaybı gibi sonuçlar ise toplumsal planda dünya genelinde ortaya çıkan olumsuzluklar olarak değerlendirilebilir.

Kapitalizmin, ileri teknolojiyi yeni tip üretim ilişkilerinde aktif dönüştürücü bir etmen olarak değerlendirmesiyle birlikte, klasik sanayi anlayışı da terkedilmiş ve üçüncü dünya ülkelerine

kaydırılmıştır. Neticesinde üçüncü dünyadaki ulus devletlerde kamucu ekonomi-politikaları terkedilmiştir. Ulus ötesi sermaye kuruluşlarına karşı borç sarmalında kıvranan ülkelerde kaynaklar kısıldıkça, eğitim ve sağlık başta olmak üzere, devletin hem kamusal yatırımları hem yurttaşlarına tanıdığı sosyal haklar hızla törpülenmiş, niteliksizleştirilmiş ve özel sermayeye terkedilerek yeniden düzenlenmesi gerekmiştir. Eğitim, böylelikle, peyderpey yeni ve karlı bir sektör olarak örgütlenmiştir. Türkiye’de özel üniversitelerin 1980’ler sonrasında ortaya çıkmış olmakla birlikte 2000’li yıllarla birlikte patlama yaşamış olması bu bakımdan anlamlıdır.

Bilimsel bilginin bu yolla neo-liberal piyasa sisteminde metalaştırılması hem akademik dünyada önemli etik tartışmaları ortaya çıkarmış hem de bilimin konularını manipüle etmiştir. Özel şirketlerin hedefleri doğrultusunda çalışan, insan yetiştiren (ya da devşiren demek daha uygun olabilir), bilginin kamusal, toplumsal ahlakından ve köklerinden uzaklaşan üniversiteler ve bilim insanları ortaya çıkmıştır. Toplumsal yarar yahut insanlık adına evrensel fayda ilkelerinden uzaklaşarak entosentrik yerel, bölgesel dışlayıcı ölçeklere geri çekilmiş ve daha önemlisi neo-liberal piyasa sisteminin ideolojik ve teknik gereklerine göre biçimlenmiş, önemini ve gereğini bu temelde tanımlamış, sosyal ve doğa bilimleri anlayışı belirgin hale gelmiştir. Yine ilişkili olarak, akademik faaliyetin konusu ve dolayısıyla hedefleri de sermayeye, onu kontrol eden hâkim siyasi sisteme göre daha çok belirlenir hale gelmiştir. Bu yolla bazı doğa bilimleri bölümleri, yeni piyasa rejiminin yetişmiş insan gücü ve ürün talepleriyle bağlantılı olarak, öne çıkarken, sosyal bilimler büyük ölçüde tasfiyeye uğramıştır diyebiliriz. Tasfiyenin, bölümlerin kapatılması veyahut sosyal bilimin içeriğinin dinselleştirilip, yavanlaştırılması, niteliksizleştirilmesi, sosyal hayattan koparılması gibi iki yönü olduğunu burada belirtebiliriz. İletişim, biyoloji, bilgisayar teknolojileri gibi dallarla alakalı mühendislikler, neredeyse büyük şirketlerin doğrudan taleplerine göre öne çıkarılır ve hatta kendi üniversitelerinde ihya edilirken, sosyal bilimler ise büyük sermaye gruplarının adeta “halkla ilişkiler” bürolarına dönüştürülmüştür diyebiliriz. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, tarih ve hatta dönemin ruhuna uygun olarak beliren kültürel çalışmalar gibi alanlar, ilgili ülkelerde öne çıkan toplumsal konularda “sermaye” ve “devlet” endeksli bilgilerin üretildiği yerler haline gelmiştir.

Türkiye’de neo-liberalizmin esas olarak Siyasal İslam marifetiyle hayata geçirilmesinin konumuz açısından da bazı önemli sonuçları söz konusudur. AKP hükümetleri eliyle bir yandan özelleştirmeler, kamu kaynaklarının ve yatırımlarının azaltılması süreçleri hayata geçirilirken bir yandan da kamusal hayatın bilhassa eğitim yoluyla dinselleştirilmesi söz konusudur. Türkiye’de büyük sermaye gruplarının kendi üniversitelerinin bulunmasının yanı sıra devlet eliyle tüm illere açılan üniversiteler de vardır. Bugün itibarıyla yaklaşık 1 milyonluk kontenjanın üçte biri boş olmasına karşın, AKP, bu popülist uygulamayla hem ekonomik kazanç elde etmeyi hedeflemiş hem toplumun yeni dinsel restorasyonla dönüştürülmesine önemli araçlar olarak değerlendirmek istemiştir.

Bu açıdan darbe girişimi sonrasında FETÖ’yle ilişkili olduğu iddiasıyla akademiden uzaklaştırılan kadroların yanı sıra muğlak bir “terör” tanımı ve asılsız iddialarla konuyla hiçbir ilgisi bulunmayan fakat laik, demokratik, bilimsel, özerk, demokratik üniversite anlayışına sahip bilim insanlarının kitlesel tasfiyeleri önemli bir konudur. Siyasal İslam,

hesaplaşma içerisinde olduğu Cumhuriyet değerlerine ve modern dünyanın kültürel standartlarına, sembolik değeri kuvvetli bu ideolojik kulvarda devam etmektedir.

“İlimli İslam” söylemleriyle peyderpey kamu ve siyaset alanlarını zorla işgal eden Siyasal İslamcılık, Cumhuriyetle giriştiği tarihsel hesaplaşmada aydınlanmacı, seküler ulusçuluğun yerine taşeronlaştırılmış sermaye sisteminin piyasa ihtiyaçlarına uyarlanmış, bilimsel içeriği yok edilerek yerine dinsel dogmalar ikame edilen çarpık bir toplumsal sistem üretmiştir. Siyaset ve kamu alanını, gelinen aşamada, etnosantrik söylemlerle zor kullanmaktan çekinmeden işgal etmiştir. Anayasayı hiçe sayarak anti-demokratik uygulamalarla hâkimiyetini kuvvetlendirmeye çalışmaktadır.

Kuşkusuz “eğitim”, tarih boyu olduğu gibi günümüzde de hâkim sınıfların ideolojik aygıtları içerisinde ayrıcalıklı yere sahiptir. Bugün AKP hükümetlerinin, “şeriat hukukunu” ilköğrenim ve lise ders müfredatlarına yerleştirmiş olması, tüm eğitim kurumlarına mescit ve abdesthane zorunluluğu getirilmesi, üniversite öncesi eğitim kurumlarının fiilen “imam hatipleştirilmesi” ve fizik, biyoloji, kimya, matematik gibi derslerin azaltılması, evrimin sadece müfredattan değil müzelerden dahi kaldırması çarpıcı sonuçlardan bazılarıdır. Üniversitelerin ise akademisyenler ile idari personel ve özellikle öğrenciler arasında hiyerarşik, faydacı, çıkara dayalı, “para getirisi sağlayan” ilişkiler biçimlerinde örgütlenmesi, akademik bilgi üretiminin toplumun genel çıkarlarıyla olan etik sorumluluk bağlarını da önemli ölçüde törpülemiştir diyebiliriz. Ek olarak, 2000’ler Türkiye’inde artan nüfus, “her şehire bir üniversite” gibi plansız projelerin sonucunda ortaya çıkan “akademik popülasyon” çeşitliliği içerisinde, meslektaşlarının uğradığı haksızlıklara sessiz kalan, piyasacı ve ezberci, yavan, sığ “müfredat” anlayışı üzerine örülmüş derslerle genel akademik yozlaşmayı besleyen bir toplam da ortaya çıkmıştır. Bu “bilim adamları” (!) kitlesinin, iktidarın akademiler üzerindeki müdahalelerinin hem zemini hem aktörü (dönemin ruhuna uygun tabirle diyecek olursak da “taşeronu”) haline dönüşümü de ayrıca irdelenmeye değer ciddi bir sonuçtur diye düşünüyorum.

Dayanışma Akademileri

Ocak 2016’da, bir grup akademisyen Doğu ve Güneydoğu illerinde sürdürülen askeri operasyonlarda (taraflar arasında ayırım gözetmeksizin) yaşanan can kayıplarına ve insan hakkı ihlallerine dikkat çeken, “Barış için Akademisyenler” (BAK) imzalı bir bildiri yayımladı. Ancak siyasi iktidarın ve devlet bürokrasisinin en tepesinden gelen tepkilerin içeriği ve dozu, akademiye bugüne değin Cumhuriyet tarihinde hiç yaşanmamış tasfiye dalgalarına yol açtı. Ötesinde, akademinin (en azından kuramsal ve kısmen de olsa pratik düzeyde) temsil ettiği bilimsellik, nesnellik, laiklik, akılcılık ve hukuksal, düşünsel özerklik gibi Cumhuriyet dönemi tarihsel kazanımlarına da dinsel ideolojiyle açık bir meydan okuma ve saldırıya dönüştü.

“Bu suça ortak olmayacağız” başlıklı bildiriye ilk günlerde Türkiye’deki 89 üniversiteden 1128 ve yurtdışından 355’i aşkın akademisyen ve araştırmacı imza attı. Bildirinin kamuoyuna yansımından bir gün sonra Cumhurbaşkanının Sultanahmet konuşması akabinde yaşanan (daha doğru deyişle örgütlenen ve yönlendirilen) “ulusal infialin” (!) ardından, çarpıcı bir karşı tepkiyle, imzacı sayısı 2212’ye ve yurtdışından imzacı akademisyenlerin sayısıyla

2279'a yükseldi. Cumhuriyet tarihinde ilk kez, tüm ülkeye yayılmış olarak, akademisyenlerin evlerinin basıldığı, topluca gözaltına alındığı, tutuklandığı, odalarının işaretlendiği ve kundaklanmaya çalışıldığı, yaşadıkları şehri terk etmeye zorlandıkları, okullarında linç edilmeye çalışıldıkları, siyasi iktidara yandaş basılı yayın organlarında ve sosyal medya sitelerinde resimleriyle ve kişisel bilgileriyle teşhir edilip hedef gösterildikleri, bizatihi "mafya" tarafından ölümle tehdit edildikleri, idari ve adli kovuşturmalara uğratıldıkları ve peyderpey işlerinden atıldıkları görüldü. Konu, haftalarca kamuoyu gündeminde tutuldu. İlerleyen haftalarda ise "karşı imzacılar" olarak bilinecek olan bazı "akademisyenler" (!) ise ırkçı, ayrımcı, ötekileştirici söylemler içeren ve "barış için akademisyenleri" hedef alan bir bildiri yayımladı. Devam eden aylar boyunca üniversitelerde kelimenin tam anlamıyla bir "cadı avı" sürdürüldü ve henüz işinden atılmayan imzacı öğretim üyeleri kanunsuz uygulamalarla mobbinge uğratıldı.⁶

15 Temmuz 2016'da ise Türkiye'de başarısız bir darbe girişimi yaşandı ve tüm kamu kurumlarında Fethullah Gülen'in cemaatiyle ilişkili olduğu düşünülen on binlerce kişi işinden edildi. Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) eliyle, olağanüstü hal koşullarında sürdürülen tasfiyelerde hedef "darbeciler" iken, siyasi iktidar birkaç ay içerisinde hızlı manevralarla oldukça muğlak ve değişken olabilen "terör" tanımına Barış için Akademisyenleri de dâhil ederek tasfiye dalgasının kapsamını ivedilikle değiştirdi. Akabinde, "imzacı olmayan" ve fakat Fethullah Gülen cemaatiyle de ilişkili olmayan akademisyenlerin de tasfiye dalgasında yer aldıkları görüldü. Bugün itibariyle kamu ve özel üniversitelerden gerek KHK eliyle gerekse üniversite yönetimleri tarafından işten çıkarılan akademisyenlerin sayısı 5 bine yaklaşmaktadır. Bu toplamın 452'sini "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisini imzalayan akademisyenler oluşturmaktadır.⁷

Fakat bu ciddi tasfiyeye karşın, sadece imzacı akademisyenlerin öncülük edip örgütlediği ve henüz işten çıkarılmamış (yine) bazı imzacı öğretim üyelerinin de içerisinde yer aldığı "Dayanışma Akademileri" adıyla anılan alternatif, bağımsız, muhalif, "akademik" nitelikli örgütlenmeler ortaya çıktı. Bugün itibariyle sayıları 13'ü bulan Dayanışma Akademileri, gerek Türkiye genelindeki yaygınlığı, bünyesinde barındırdığı (seminer, ders, atölye, kurs, çalıştay vd.) etkinliklerin çeşitliliği bakımından gerekse yürütücülerinin ve katılımcılarının mevcut sistemin sunduğu "akademik ilişkileri" reddeden muhalif siyasal tutumları ve bir ölçüde deneysel yaklaşımları açısından ciddi bir ilgiyi hak etmektedir.

Türkiye'nin yakın siyasal tarihinde, Özgür Üniversite⁸ ve Ekin-BİLAR A.Ş⁹ gibi, akademiye (bilim alanına) dönük saldırılara tepki ve cevap mahiyetinde, kurumsal nitelikte örgütlenmiş

⁶ Süreci kronolojik olarak özetleyen ve güncel gelişmeleri de kayda alan önemli bir bilgi kaynağı için bkz. <http://bianet.org/bianet/egitim/182448-haber-yazi-ve-goruntulerle-baris-bildirisi-nin-bir-yili> (Erişim tarihi: 05.07.2017)

⁷ Süreçle ilgili gerek sendikalar gerekse bazı siyasi partiler ve bağımsız sivil toplum kuruluşları tarafından zaman zaman bilanço niteliğinde değerlendirmeler yayımlanmaktadır. Bir örneği için bkz. <https://barisicinakademisyenler.net/node/314> (Erişim Tarihi: 05.07.2017)

⁸ Halen çalışmalarına devam eden kurum hakkında daha fazla bilgi için bkz. <http://ozguruniversite.org/> (Erişim Tarihi: 05.07.2017)

alternatif deneyimlerden bahsedilebilir. Ancak “Dayanışma Akademileri”nin tüm boyutlarıyla Türkiye yüksek öğrenim tarihinde herhâlıkârda ilk olmasının yanısıra bilim insanlarının mesleklerine dair bağımsız, inisiyatif sahibi, mücadeleci, inatçı, kararlı, radikal muhalif tavrının yaygın ve coşkulu tarzının da özgünlüğünü teslim etmek ve değerlendirmek gereklidir diye düşünüyorum. Belirli satır başları tespit ederek dayanışma akademilerinin öne çıkan özellikleri şöyle değerlendirilebilir.

1) Dayanışma akademileri, “Bu Suça Ortak Olmayacağız” bildirisinin imzacısı olan bilim insanlarının, ülkede yaşanan olağanüstü savaş hali ve insan hakları ihlallerine karşı takındıkları politik tutumlarının, eylemli bir sonucudur.

Bilim insanları, sadece neo-liberal döneme özgü olarak değerlendirilebilecek “sorumlu bilim” anlayışını reddetmemişlerdir. Bilimin ve bilimsel bilginin toplumsal niteliğini bilen, toplum yararına bilgi üretmenin ve 21. yüzyılda bilimin evrensel etik normlarını dikkate alan ideolojik konumlanışlarının mantıki sonucu olarak süregiden yaşam hakkı ihlallerine karşı güçlü bir ses çıkarmışlardır. Ayrıca bu itirazın içerisinde, en az yarısına yakını, siyasi iktidarın her türlü resmi ve gayri-resmi (mafya dâhil) aracı kullanarak savurduğu tehditlere karşı, otoriteryanizme karşı bilimi, akademiye, Türkiye’de bilim insanı olma ahlakını cesurca savunanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla bu bilim anlayışının, gerek içerisinde varolduğu tarihsel ve toplumsal koşullarına karşı bilinci gerekse bilimin toplumsal yaşamda kendisini konumlandığı sorumluluklar kapsamında açık bir kavrayışa sahip olduğu görülmektedir. İşten uzaklaştırılma yahut atılma gibi yeni türde saldırı biçimleri geliştiğinde, dayanışma akademileri, söz konusu bilincin mantıki sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu yolla bilim insanı, Türkiye’de yakın geçmişte yaşanan benzer tasfiye örnekleri karşısında meslektaşlarının (hocalarının) yine akademik faaliyete yaslanan hayatta kalma, direnme ve hatta karşı hamlede bulunma örneklerine dayanarak, devletin politik tahakkümünden azade bir akademi pratiği hayata geçirmişlerdir.

2) Dayanışma akademileri, AKP’nin neo-liberal piyasa sistemine ve dinci gerici tahakkümüne karşı süregiden ekonomik, demokratik içerikli sendikal mücadele birikiminin deneyimlerini taşımaktadır.

Türkiye’de üniversitelerin siyasi iktidarlarca gerek ekonomik gerekse akademik, demokratik hakları yönüyle, sermayenin talepleri ve dinsel gericiliğin beklentileri lehine dönüştürülmesi saldırıları karşısında, elbette bilimi ve bilimsel eğitimi toplumcu, demokratik, eşitlikçi, laik ve özerk içeriğiyle savunan bilim insanları da olagelmıştır. Türkiye’de eğitim alanındaki, özelde de akademik boyutta, sendikal mücadeleler de hâlihazırda hemen hepsi sendikalı olan bilim insanlarını benzer mücadele araçlarıyla bir karşı koyuşu örgütlemeye yönlendirmiştir diyebiliriz. Örneğin Pınar Selek, Onur Hamzaoğlu, İlker Belek, Rennan Pekünlü vd. vakalarda olduğu üzere siyasi iktidarın “sıkıntılı” gördüğü konularda çalışan yahut

⁸ Ekin-BİLAR A.Ş. deneyimi hakkında, örgütleyicilerinin ve katılımcılarının tarihsel süreci değerlendirip aktardığı, çok yakın zamanda yapılmış bir oturumun ses kayıtları için bkz. <https://soundcloud.com/user-327890468/ekin-bilar-deneyimi-gencay-gursoy-resit-canbeyli> (Erişim Tarihi: 05.07.2017)

dinselleştirme uygulamalarına karşı çıkan akademisyenlerin cezalandırıldıkları görülmüştür.¹⁰ Akademisyenlerin yahut doktora araştırmacılarının tutuklanmaları¹¹, üniversiteden atılmaları, iş sözleşmelerinin feshi, tez konularının “sakıncalı” bulunması vb. hak ihlalleri akademik gündemi meşgul etmiştir/etmektedir. Bu deneyimlerin kolektif hafızadaki yeri, dayanışma akademilerinin biçim ve içeriğini önemli ölçüde belirlemektedir diye düşünüyorum.

3) Dayanışma Akademileri, bilim insanlarının varlık gerekçeleri olan özgür düşünme, sorgulama, araştırma, üretme ve paylaşma eylemlerinin ortadan kaldırıldığı koşullarda kendisini gerçekleştirme eylemi olarak vücut bulmuştur.

İdeolojik tutumu gereği bilgiyi emeğin toplumsallığına dayandıran, kolektif faydayı gözeten ve hayata müdahale etme kaygısı güden bir sosyal bilim pratiği doğuran bilim insanı, doğal olarak neo-liberal piyasa rejiminin dayattığı ekonomik, sosyal, siyasal hak gasplarına ve söylem temelinde dayandırılan dinsel gericiliğe karşı duracaktır. Dolayısıyla, tam da bu sebepten akademi dışına sürülenler, dayanışma akademileri aracılığıyla seminer, atölye, panel, ders, çalıştay gibi kısa yahut uzun erimli çalışmalarla toplumla kurduğu ilişkiyi kendi muhalif politik bağlamı içerisine daha belirgin olarak oturtabilmiştir.

4) Dayanışma akademileri geride kalan bir buçuk yıl süresince seminer, panel, çalıştay, ders ve atölye gibi farklı modeller kullanarak, bilim insanlarının akademik faaliyetlerini toplumla buluşturma araçlarını da yaratmışlardır. Dayanışma Akademilerinin, açığa alınan yahut işten atılan akademisyenlerin hâlihazırda vermekte oldukları lisans, yüksek lisans ve hatta doktora derslerini kamuoyuna açmalarıyla birlikte gündeme geldiğini de söyleyebiliriz.

Ayrıca BAK bünyesinde değerlendirilen akademisyenlere dönük hukuki, idari yaptırımlar karşısında basın açıklamaları, basın toplantıları ve eylemler gibi kamuoyunda görünürlük yaratacak mücadele araçları kullanılmakla birlikte, konuyla ve tekil olaylarla ilgili yavaş yavaş bir literatür de oluşturacak şekilde kitaplar, makaleler, derlemeler, değerlendirmeler, röportajlar, köşe yazıları, otobiyografik yazılar hızla artmaktadır. Burada uluslararası akademi kamuoyunun ve özellikle Türkiye'nin Batı ülkeleriyle süregiden gerilimli ilişkilerinin sonucunda yazılı ve görsel basının da konuya olan ilgisi dikkate alınmalıdır. Tasfiyenin nicel boyutlarının yanı sıra konunun popülerliği de yazılı materyalin hızlı artışının sebepleri arasında değerlendirilebilir. Hepsi, bilim insanlarının sürdürdüğü mücadelenin ulusal ve uluslararası plandaki varlığını, meşruluğunu ve gücünü kuvvetlendirmektedir.

5) Dayanışma akademilerinin toplumla buluşma araçları içerisinde kullanılan dersler, atölyeler gibi uzun erimli çalışmalar, bazı yönleriyle, alternatif bir akademi tartışmaları içerisinde dikkatle değerlendirilmesi gereken en önemli deneyim alanları sunmaktadır kanaatindeyim.

¹⁰ Akademik hak ihlalleri hakkında raporlar derleyen bir sivil toplum örgütü verileri için bkz. <https://gitturkiye.org/>

¹¹ Bu makalenin sahibi de doktora öğrenimi sonlarında, akademik ve politik faaliyetleri gerekçe gösterilerek tutuklanmıştır. Konuyla ilgili bilgi verici haberlerden birisi için bkz. <http://haber.sol.org.tr>, “Etnolog Dr. Ahmet Kerim Gültekin iki aydır tutuklu: Dersim'de sempozyuma katılmak suç.” (Erişim Tarihi, 01.07.2017)

5.1) İlki, dayanışma akademilerinin siyasi iktidarın politik tahakkümü dışında ve bizatihi onun eleştirisine yaslanarak bilgiyi üretmesi ve aktarmasıdır.

Hâlihazırda Siyasal İslamın toplumsal yaşayışta neden olduğu ekonomik, demokratik ve akademik hak gasplarına ve dinsel gericileşmeye karşı mücadele içerisinde olan bilim insanları, dayanışma akademileri dolayısıyla, bilimsel çalışmalarını daha özgür ortamlarda üretme ve aktarma koşulları yakalamışlardır. Bu durum, yeni eleştirel bilgilere, değerlendirmelere zemin kazandırmaktadır.

5.2) İkincisi, dayanışma akademilerinin, neo-liberalizmin dönüştürdüğü baskıcı, yavan yahut sermaye çıkarlarına endeksli kurumsal hiyerarşik ilişkilerden azade oluşudur.

Günümüzde kamu üniversiteleri, özellikle darbe girişimi sonrasında, baskıcı devlet aygıtının siyasi ve idari uygulamalarının en ciddi şekilde hissedildiği kurumlara dönüştürülmüştür. İşinden edilenlerin yanı sıra geride kalanlar açısından da durum vahimdir. Üniversiteyi var eden özgür düşünce, eleştirel akıl tümünden tasfiye edilmekte ve baskıcı, otoriter, siyasi iktidarın kapı kulu rektörlerin insafına terkedilen bilim (!) ortamında, Türkiye’de akademi adına kazanılmış ne varsa yok edilmekte, sindirilmekte, temizlenmektedir (!) Özel üniversiteler ise hâlihazırda akademik emeği metalaştıran ve bu doğrultuda bilim insanlarının özgür iradesini kendi kuramsal amaçları doğrultusunda iş güvencesizlik, sözleşmeli öğretim üyeliği gibi neo-liberal istihdam politikalarıyla sınırlamaya çalışmaktadır.¹² Dolayısıyla araştırma konusunun seçimini, devletin yahut patronların belirlediği sınırlara sığdırmakla işsiz kalmak, hayatını başka yollarla idame ettirmek ikilemi arasında kalan bilim insanı için dayanışma akademileri, özgür ve bu anlamıyla yaratıcı bir platform sunmaktadır.¹³

5.3) Üçüncüsü, bilginin üretim ve paylaşımında yeni insan – insan ilişkilerinin deneyimlenebilmesidir.

Bu içeriği (çalışmalarına katılan bilim insanlarının ve takipçilerinin ideolojik ve politik tutumlarındaki çeşitlilik itibarıyla) tanımlamak pek mümkün görünmese de dayanışma akademilerindeki genel kuramsal ve pratik eğilimin barışçıl, özgürlükçü, cinsiyetsiz ve eşitlikçi olduğu söylenebilir.

Dayanışma akademileri yukarıda sıraladığım yeni koşullar altında Türkiye’de üniversite eğitimi genelinde hâkim durumda olan cinsiyetçi, otoriter, hiyerarşik, “ders geçme” mantığına dayanan, monoton, tek yanlı eğitim biçimlerinin de dışına çıkabilmektedir. Bu kurguya yerleşen “hoca – öğrenci” ilişkileri, bazı örneklerden hareketle gözlemleyebildiğim kadarıyla, belirli konularda uzmanlıkları ve çalışmaları olan anlatıcıların, dinleyicilerle/katılımcılarla

¹² Özel üniversiteler ve bilim insanlarının çalışma koşulları hakkında kapsamlı, güncel bir çalışma için bkz. Vatansever ve Yalçın, 2016.

¹³ Geçtiğimiz haftalarda, bu konuda çok çarpıcı bir örnek olay meydana gelmiştir. Bir özel üniversite “Bilimsel özgürlüğü korumak” gerekçesiyle (!), “politik olarak hassas” buldukları bir sunumu düzenlediği sempozyumdan çıkarması akabinde sosyal medyada büyüyen tepkiler akabinde etkinliği iptal etmek durumunda kalmıştır. İlgili haber için bkz. <http://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/06/30/koc-universitesinde-calistay-iptal-ozurdileriz/> (Erişim tarihi: 06.07.2017)

hem mekânsal boyutuyla hem bilginin paylaşım ve üretim süreçlerinde karşılıklı öğrenmeyi kolaylaştırıcı, yaratıcı ilişkiler kurabilmektedirler. Örneğin, atölye yahut derslerin gerçekleştirildiği salonları (anlatıcı dâhil) tüm katılımcıları yüz yüze iletişime olanak verecek şekilde düzenlemek, katılımcıların anlatılan yahut tartışılan konu hakkında katkı sunmalarını kolaylaştırmakta ve eşitlerarası bir ilişki biçiminin örülmesine olanak vermektedir. Anlatıcının (katılımcıların konu hakkında asgari çalışmaları/okumaları yapmış olmaları kaydıyla) tek yanlı, monoloğa dönüşen söylevler yerine aktarıma ve daha ziyade tartışmalara, katılımcı performanslarına dayalı bilgiler üzerine derslerin, atölyelerin örülmesi, her iki taraf açısından öğretici, geliştirici ve yeni sorulara (ya da bilgilere) ulaşmayı kolaylaştırıcı olmaktadır.¹⁴

5.4) Dördüncüsü, dayanışma akademileri, söz konusu derslerde yahut atölyelerde bilim insanlarına belirli bir konunun çok yönlü işlenebileceği yeni biçimler üretmelerini sağlamaktadır.

Örneğin bazı dayanışma akademisi örneklerinde, “toplumsal cinsiyet” odaklı bir konu ekonomi, sosyoloji, antropoloji, hukuk, biyoloji, sinema, eğitim... gibi çeşitli bağlarıyla kolektif biçimde de hazırlanıp birden fazla bilim insanı tarafından, aynı anda ve bir bütün oluşturacak şekilde hazırlanıp katılımcılara sunulabilmektedir. Bu gibi deneysel yönler de barındıran girişimler katılımcılardan çoğunlukla olumlu geri bildirimler almaktadır. Dayanışma akademileri bu bağlamda alternatif akademi tartışmalarına çok güçlü deneyimler sunmaktadır.

6) Dayanışma akademileri, ülke genelindeki varlıkları ve kendi aralarındaki aktif iletişimlerini ile zaman zaman örgütledikleri ortak çalışmalarla, Türkiye’de çok güçlü bir alternatif akademik potansiyelin var olduğunu göstermiştir.

BAK kapsamında değerlendirilen, bu sebeple işten çıkarılan yahut henüz çıkarılmayan bilim insanlarının kolektif birikimi, deneyimi ve alanlarındaki çalışmaları, Türkiye geneli açısından düşünüldüğünde sadece ulusal değil uluslararası akademi dünyasında da önemli karşılığı olan entelektüel bir kuvvete denk düşmektedir. Yerel deneyimlerden hareketle, Türkiye’de akademi adına sürdürüle gelen mücadeleye bu zor şartlar altında fakat daha özgür, inisiyatifli, kendine güvenen pratiklerle karşı koymak, gelecek açısından çok daha verimli sonuçlara yol verebilir diye düşünüyorum.

7) Dayanışma akademileri, buldukları yerlerdeki ekonomik, demokratik yahut akademik hak talepleri eylemlerine aktif katılım göstermektedir.

Bilimi, toplumsal yaşamın bir parçası, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve eşitlikçi, adil, özgürlükçü bir yaşamın yeniden kuruluşu için ele alan bilim insanlarının doğa ya da sosyal bilim alanlarındaki çalışmalarını hayatın dışında kurmaları, üretmeleri ve deneyimlemeleri

¹² Dayanışma Akademileri hakkında henüz basılı eserler bulunmamakla birlikte bazı sosyal medya hesapları konu hakkında fikir verici olabilmektedir. İlk akademilerden birisi olması ve çalışmalarını kamuoyuna daha derli toplu ulaştırabilmesi bakımından, fikir verici bir örnek için bkz. <https://www.kocaelidayanisma.org/tr/anasayfa/> (Erişim Tarihi: 06.07.2017)

beklenemez. Dolayısıyla dayanışma akademileri savunduğu bilim paradigmasına uygun olarak kendisini hayata müdahil olarak örgütlemektedir. Bu da günümüz ve gelecek açısından Türkiye’de akademik birikime sunulan ciddi bir katkıdır diye düşünüyorum.

Dersim Dayanışma Akademisi (DEDA)

Dersim Dayanışma Akademisi de (DEDA) “Bu Suça Ortak Olmayacağız” bildirisini imzalayan ve bu sebeple, (bir bölümü) 6 Ocak 2017’de 679 sayılı KHK’yla görevden uzaklaştırılana kadar, çeşitli hak gasplarına uğrayan bilim insanlarının kurduğu alternatif akademi arayışlarının bir parçasıdır diyebiliriz. DEDA, 2016 kış döneminden itibaren diğer dayanışma akademileri gibi “akademi her yerde!” sloganıyla çeşitli seminerler, atölyeler, paneller ve çalıştaylar örgütleyerek çalışmalarını sürdürmüştür.¹⁵

Dersim, tiyatro ya da sinema salonları olmayan küçük bir şehir olduğundan geniş çaplı toplantıların organize edebilmek ancak bazı devlet kurumları bünyesinde mümkün olabilmektedir. Belediyeye ait tek konferans salonu ise “kayyum” atandıktan sonra halkın kullanımına kapatılmıştır. Dolayısıyla DEDA KESK’e (Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu) bağlı Eğitim-Sen Dersim Şubesinin 50 kişilik mütevazı toplantı odasında etkinliklerini sürdürmektedir. Akademi bünyesindeki bilim insanları çoğunlukla Tarih, Sosyoloji, Antropoloji, İktisat, Felsefe, Siyaset Bilim gibi sosyal bilimler alanında uzmanlığı, yayınları ve araştırmaları olan kişilerden oluşmaktadır.¹⁶

DEDA, diğer Dayanışma Akademilerine benzer olarak bilginin bütünselliğini ve ilişkisel niteliğini vurgulamaktadır. Doğa bilimleri, toplumsal bilimler, sanat ve edebiyat alanlarına ilişkin ayrışmaları reddeden, gündelik hayatı yaratan parçalar arasındaki bütünsel, tarihsel ve diyalektik bağları öne çıkaran metodolojik yaklaşımlarla çalışmalarını ördüğü söylenebilir. Yine benzer olarak, Türkiye’de yükseköğretimde alışkın olduğumuz gibi konusunda “otorite” kabul edilen bir akademisyenin (“hoca”nın) dinleyici konumundaki “öğrencilere ders vermesi” tarzındaki eşitsizlikçi “öğretme biçimlerine” karşı, öğrenenlerin de etkileşiminden bilgiyi birlikte üretmeye evrilen bir ortam yaratma kaygısı belirgin olmaktadır. “Öğrenmenin”, kuram ve pratiğin birbirini karşılıklı desteklediği ve geliştirdiği bir “süreç olarak” kabul edilmesinin yanısıra yürütücü ve katılımcılarının akademideki öznel iletişimlerinin de inşa edilen bilginin önemli nitel belirleyenlerinden birisi olduğu kabulü de dikkate değer bir özelliğidir. DEDA’nın geride kalan bir yıl içerisinde hem kendi bünyesinde hem diğer dayanışma akademileriyle dayanışmayla örgütlediği öne çıkan faaliyetleri şöyle değerlendirilebilir:

1) 5-6 Kasım 2016 İstanbul – “Yerinden Edilme ve Toplumsal Cinsiyet Sempozyumu”, DEDA, İnsan Hakları Araştırmaları Ağı Toplumsal Cinsiyet & Mülteci Çalışma Grupları ve

¹⁵ Metin içerisinde verilen DEDA çalışmaları hakkında birçok haber ve ropörtaj yayımlanmıştır. Örnek bir haber için bkz. <https://www.artigercek.com/pes-etmediler-kendi-akademilerini-kurdular>

¹⁶ Dersim Dayanışma Akademisi hakkında daha detaylı bilgiler için, ihraç edilen akademisyenlerle dayanışmak amacıyla çıkarılan bir günlük gazete ekinde hazırladığım yazıya bkz. “Dersim Dayanışma Akademisi Üzerine”, Cumhuriyet Gazetesi - Cumhuriyet Akademi Eki, 26 Nisan 2017, s. 6-7.

İstanbul merkezli olarak “Kampüssüzler Ders Ortaklığı” adıyla çalışmalarını sürdüren bir başka dayanışma akademisi grubunun katkılarıyla örgütlenmiştir.

Sempozyum, akademik usullere uygun şekilde, bir çağrı metniyle kamuoyuna duyurulmuştur. Dersim’de gerçekleştirilmesi düşünülen sempozyum hakkında bazı basın kuruluşlarının sosyal medya hesaplarında “terör destekçisi akademisyenler durmuyor” gibi başlıklarla hedef gösterilmesinden sonra, İstanbul’da gerçekleştirilmek durumunda kalınmıştır. Sempozyuma gelen bildiri özetleri jüri tarafından puanlanarak seçilmiştir. Ancak önemle belirtilmelidir ki bir oturum Munzur Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden gelen özetlere özel olarak ayrılmış ve ayrı bir prosedür uygulanmıştır. Yol ve kalacak yer giderleri de sempozyum için ayrılan bütçeden karşılanan katılımcılar, içinde buldukları şehir ve okul standartlarının çok üzerinde bir etkinliğe katılma, akademik bir deneyim yaşama, farklı disiplinlerden bilim insanlarıyla ve lisans, yüksek lisans, doktora aşamasındaki diğer katılımcılarla kaynaşma, bilgi alış verişinde bulunma fırsatı yakalamışlardır. Bu tecrübeyi edinen katılımcıların önemli bir bölümünün, geri kalan öğrencilik pratiklerinde ve kişisel yaşamlarında önemli dönüşümler yaşadığı özellikle söylenmelidir.

2) DEDA’nın, kanımca, değerlendirilmesi gereken önemli etkinliklerinden birisi de “İstanbul Atölyesi” deneyimidir. 27 Ocak - 5 Şubat 2017 tarihleri arasında, DEDA adına Dr. Ahmet Kerim Gültekin’in ve Munzur Üniversitesinden 20’den fazla Sosyoloji bölümü öğrencisinin, “Kampüssüzler Ders Ortaklığı” bileşenleriyle, İstanbul’un çeşitli üniversitelerinden öğrencilerin katılımıyla 10 günlük yoğun interaktif bilimsel çalışmalar yapılmıştır.

Zamanın darlığı, atölyelerin yoğunluğu ve ilk kez deneyimleniyor olmasının getirdiği tüm eksikliklere karşın oldukça verimli, yeni fikirler verici ve heyecanlandırıcı bir deneyim olmuştur. Atölyelerde sunumlar yapan bilim insanlarında ve kanımca daha önemlisi, katılımcılarda çok ciddi olumlu dönüşümler gözlemlenmiştir. Örneğin Dersim’den katılan lisans öğrencilerinin büyük kısmı yazdıkları geri bildirimlerde bilim, sosyal bilim, bilimsel bilgi, toplumsal cinsiyet, ekonomi, kent, muhafazakârlık, antropoloji vb. kavramları ilk kez böylesine geniş bağlamla düşündüklerini ifade etmişlerdir. Nitekim bu katılımcıların bazıları daha sonra, çalıştaylara, panellere de sunumlar hazırlayarak katılmaya başlamıştır.¹⁷

Görüldüğü üzere dayanışma akademilerini var eden akademik ve ideolojik-politik zemin, eylemsel boyutlar da barındıran dinamik bir sürece dönüşebilmektedir. Katılımcıların, “not”, “sınav”, “diploma” vb. sisteme dair kaygılar gütmeksizin, kendi (çoğunlukla belirgin olan) muhalif politik motivasyonlarıyla müdahil oldukları atölye, ders, panel vb. süreçlerde hızla

¹⁵ İstanbul Atölyesi, ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarının dikkatini çekmiş, oldukça yoğun ilgi gösterilmiştir. Bazı röportajlar için bkz. <http://bianet.org/bianet/egitim/183365-bugunun-ogrencilerinin-akademiye-donusu-hepimiz-icin-kazanc-olur>, <http://bianet.org/bianet/emek/183354-kampussuzler-serden-cikan-hayir>, http://www.lemonde.fr/international/article/2017/02/24/turquie-resister-par-tous-les-moyens_5084952_3210.html#pGufxFzjkfKwIRa.99 (Erişim Tarihi: 06.07.2017)

üzerlerindeki “edilgen”, “alıcı”, “dinleyici”, “pasif” rollerden sıyrılarak, düşünsel ve davranışsal olarak, kendisini yeni varoluş yahut ifade biçimleri için zorladığı görülmüştür.¹⁸

3) DEDA Bahar 2017 döneminde, 10 hafta süren üç atölye örgütlemiştir. İkisi Dr. Ahmet Kerim Gültekin’in yürüttüğü “Biyolojik Evrim’den Kültürel Evrime Uygarlık Tarihi” ve “Etnografik Okumalar” atölyeleridir. Üçüncüsü ise Doç. Dr. Candan Badem’in yürüttüğü “Ermenice” dil atölyesidir.

Atölyeye öğrenciler, akademisyenler, işsizler, ihraç edilmiş diğer kamu çalışanları, sendika temsilcileri gibi farklı kesimlerden yaygın katılım olmuştur.¹⁹ Atölye yürütücüleri, ders yönergeleri hazırlamışlar, haftalık olarak işlenecek konuları ve okuma listelerini paylaşmışlardır. Yanısıra ders materyalleri de sendikanın desteğiyle çoğaltılarak katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılım yoğunluğu zaman zaman artsa da belirli bir düzeyde kalmış ve 10 hafta sonunda yapılan değerlendirmelerde katılımcılar son derece olumlu geri bildirimlerde bulunmuşlardır.

Burada, dayanışma akademilerinin sistemin hedefinde olduğu da belirtilmelidir. Muhreç akademisyenler hakkında adli kovuşturmalar devam etmekle birlikte, Dersim gibi çatışmaların ve gerilimin çok yoğun hissedildiği yerlerde, sürdürülen akademik faaliyet polis kovuşturmalarında ve sorgularında gündeme getirilmiştir. Açıktır ki mevcut otoriter sistem için, Dayanışma akademilerinin ideolojik ve politik etkisi ne ölçüde güçlenirse aynı oranda zor aygıtlarıyla bu kez de toplumdaki yalıtılmak için harekete geçeceği aşikârdır.

4) Bahar 2017 süresince, Dersim kent genelinde OHAL uygulamalarının baskıcı etkisi artan dozda gündelik yaşamda kendisini göstermiştir. Demokratik hakların rafa kalktığı bu dönemde, oğlunun cenazesi için açlık grevi yapan Kemal Gün’ün açlık grevi eylemi öne çıkan tek toplumsal muhalefet örneği olmuştur.

DEDA bünyesindeki bazı bilim insanları eylemin başlangıcından itibaren Kemal Gün’le ve destekçileriyle dayanışma içerisinde yer almışlardır. Üç ay boyunca süren eylem boyunca zaman zaman toplu ziyaretler gerçekleştirilmiştir.²⁰ Ayrıca DEDA’dan Ahmet Kerim Gültekin ve Candan Badem bir günlük destek açlık greviyle, Nuriye Gülmen ve Semih Özakça’nın KHK uygulamalarına karşı başlattığı mücadeleye dikkat çekmişlerdir. Bu eylemler sebebiyle bir ayı geçen para cezalarına çarptırılmışlardır.²¹

¹⁶ Atölyeye Dersim’den katılan bazı öğrencilerle yapılan röportaj için bkz. <http://bianet.org/bianet/egitim/183364-universiteliler-anlatiyor-ihraclar-ogrencileri-nasil-etkiliyor> (Erişim Tarihi: 06.07.2017)

¹⁷ Konuyla ilgili bir katılımcıyla yapılan röportaj için bkz. <https://gazesujin.com/tr/2017/03/akademide-sinav-kaygisi-yok-ogrenme/> (Erişim Tarihi: 06.07.2017)

²⁰ İlgili haber için bkz. <https://www.facebook.com/ahmet.k.gultekin/posts/10154762856133353>

²¹ İlgili haber için bkz. <http://www.birgun.net/haber-detay/khk-yle-ihrac-ettiler-yetmedi-bir-de-para-cezasi-verdiler-167208.html>

5) 14 – 15 Mayıs 2017 tarihlerinde DEDA ile Ankara ve İstanbul Dayanışma Akademilerinin ortaklaşa gerçekleştirdikleri dönem sonu etkinlikleri, bu metinde belirli yönleriyle tartışmaya gayret ettiğim sürecin en olumlu sonuçlarını yansıtan ve bilim, bilimsellik, özgür düşünce, alternatif akademi gibi konular üzerine çok ciddi fikirler sunan bir deneyim olmuştur.

İki gün süresince düzenlenen oturumlarda sadece Dayanışma Akademilerinde yer alan bilim insanları değil, hatta sayıca daha fazlası, DEDA atölyelerine (ve daha önceki İstanbul Atölyesine) katılanlar tarafından sunumlar yapılmıştır. Kadınların hem nicel olarak hem nitel olarak daha görünür oldukları da belirtilmelidir.

Sunumlarda özellikle kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri üzerine (mütevazı da olsa) alan araştırmalarına dayalı verilerle tartışmalar açmaları, bilimsel yöntemi dikkate alarak, uygulayarak argümanlar geliştirmeleri sanıyorum katettiğimiz ve de daha edebileceğimiz mesafeleri göstermektedir.²²

Sonuç

Neo-liberalizm Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel hayatında özellikle son 30 yıldır, devlet zoruyla/sopasıyla, Sünni-İslam'a dayalı yeni bir muhafazakârlaşma rejimi ile ekonomik ve sosyal hakların gaspını dayatıyor. Üniversitelerin özelleştirilmesi, kamu kaynaklarının kısıtlanarak cemaatlerin kontrolüne terkedilmesi ve dinselleştirilmesi bu sürecin bir parçasıydı. Bugün Dayanışma Akademilerini kuran ve yürüten bilim insanları, söz konusu gerici uygulamalara karşı akademik, demokratik, bilimsel, laik kriterleri savunan örgütlü, sendikali bir toplamdı. Lakin sürecin daha da keskinleşmesi bu heterojen grubu daha radikal, nitelikli ve farklı direnme biçimleri örgütlemeye yönlendirmiş oldu diyebiliriz.

İdeolojik ve politik bağlamda heterojen yapısını koruyan ve kurumsal bir merkez barındırmayan grubun, Dayanışma Akademilerinin yukarıda değerlendirmeye çalıştığım nesnel nitelikleri gereği belirli ortaklıklar taşıdıkları da görülmektedir. Bu noktadan hareketle ki bugün Dayanışma Akademileri yanyana gelerek “alternatif akademi” tartışmaları sürdürebilmektedir.

Dayanışma Akademileri, kendisinden önceki muadillerinden kuşkusuz daha şanslıdır. Herşeyden önce onların deneyimleri üzerine kuruludur. Bilginin emek eksenli toplumsal temeli gibi epistemolojik konularda benzer olmakla birlikte, akıp giden toplumsal ve tarihsel koşullar gereği yeni insan-insan ilişkilerinde yaratıcı ve deneysel olabilme imkânlarını elinde bulundurmaktadır. Bu haliyle oldukça özgün, sadece Türkiye için değil, dünya için de yeni akademi biçimleri, fikri verebilecek nesnel koşullara sahiptir. Bir diğer avantajı da bünyesindeki bilim insanlarının nicel kalabalığı, uluslararası akademi camiasındaki prestiji, dostlarının yaygınlığı ve Türkiye geneliyle kıyaslandığında dahi hiç de yabana atılmaması gereken bilimsel birikimidir.

²⁰ İlgili etkinliğe dair, röportajlar da içeren, kapsamlı bir haber için bkz. <https://www.artigercek.com/kafedeki-masalar-ihrac-edilmis-hocalarla-dolu> (Erişim Tarihi: 06.07.2017)

Siyasal iktidar, tarihte olduğu gibi bugün de işte tam olarak bu “birikim”in toplumla buluştuğu yere saldırmıştır. Dünya dönüyor diyen Brunoların yakılmasıyla, KHK eliyle (ifade özgürlüğünü kullanmış) bilim insanlarının hukuksuz yollarla işten atılması arasında “amaç” bakımından bir fark yoktur. Bu yüzden Dayanışma Akademileri, tıpkı hiçbir engel tanımadan akıp giden hayat gibi, bilimsel bilgiyi üretmek isteyen bilim insanının hem elindeki tek seçenek hem gündelik hayata müdahale edebilmesinin yegâne aracıdır. Bu sebepten Dayanışma Akademilerinin, kanımca en önemli amacı, sistemin kendisini kopardığı insanlara ulaşmaya çalışmak, aktarmak, dönüştürmek ve yeniden sakatlanmış durumdaki kurumları üniversitelere dönüştürmek üzerine tanımlanmalıdır. Bilhassa dersler ve atölyeler aracılığıyla sürdürülen çalışmalar, bilim insanlarının toplumla yeni demokratik biçimlerde buluşma kanalları olarak canlı kalmalı ve bu deneyimler üzerine alternatif akademi tartışmaları örülmelidir diye düşünüyorum.

Kaynakça

Atay, A. Tayfun. (2000). “Kavramlar Kargaşası Bilim Dalları Çatışması – Dünyada ve Türkiye’de Sosyal içerikli Antropolojiyi Adlandırma Sorunu”, *Folklor Edebiyat*. Cilt: VI. Sayı: 22 (2000/2), s. 135 – 161.

Gültekin, Ahmet Kerim. “Dersim Dayanışma Akademisi Üzerine”, Cumhuriyet Gazetesi - Cumhuriyet Akademi Eki, 26 Nisan 2017, s. 6-7.

Gültekin, Ahmet Kerim. (2015). “Cumhuriyetin Kuruluş Dönemi Açısından Antropoloji ve Irkçılık Tartışmaları Hakkında Görüşler” (Remarks About the Debates on Anthropology and Racism in Terms of Founding Period of Republic), Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi. Cilt 55, Sayı: 1, s. 91-111.

Gültekin, Ahmet Kerim. (2013b). “İnsanlar ve Olaylar, Antropolojik Bir Bakış: Antropolojik Bilimsel Çalışmaların Adlandırılması Tartışmaları – II”, Bilim ve Ütopya – Aylık Bilim, Kültür ve Politika Dergisi. Sayı: 233, s. 75 – 78.

Gültekin, Ahmet Kerim. (2013a). “İnsanlar ve Olaylar, Antropolojik Bir Bakış: Antropolojik Bilimsel Çalışmaların Adlandırılması Tartışmaları – I”, Bilim ve Ütopya – Aylık Bilim, Kültür ve Politika Dergisi. Sayı: 232, s. 81 – 85.

Günel, İzge. (2013). 50 Soruda Üniversite. İstanbul: Bilim ve Gelecek Kitaplığı – 34.

İlin, M. ve E. Segal. (1985). İnsan Nasıl İnsan Oldu. Yeni Dünya Yayınları: İstanbul.

Kottak, Conrad Phillip. (2013). Antropoloji – İnsan Çeşitliliğinin Önemi. De-Ki Yayınları: Ankara

Şenel, Alâeddin. (2009). Kemirgenlerden Sömürgenlere İnsanlık Tarihi. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.

Şenel, Alaeddin. (1998). Siyasal Düşünceler Tarihi. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Vatansever, Aslı ve Meral Gezici Yalçın. (2016). “Ne Ders Olsa Veririz” – Akademisyenin Vasıfsız İşçiye Dönüşümü. İletişim Yayınları: İstanbul.

<http://bianet.org/bianet/egitim/182448-haber-yazi-ve-goruntulerle-baris-bildirisi-nin-bir-yili>

<https://barisicinakademisyenler.net/node/314>

<http://ozguruniversite.org/>

<https://soundcloud.com/user-327890468/ekin-bilar-deneyimi-gencay-gursoy-resit-canbeyli>

<https://gitturkiye.org/>

<http://haber.sol.org.tr>, “Etnolog Dr. Ahmet Kerim Gültekin iki aydır tutuklu: Dersim’de sempozyuma katılmak suç.”

<http://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/06/30/koc-universitesinde-calistay-iptal-ozur-dileriz/>

<https://www.kocaelidayanisma.org/tr/anasayfa/>

<http://bianet.org/bianet/egitim/183365-bugunun-ogrencilerinin-akademiye-donusu-hepimiz-icin-kazanc-olur>

[http://bianet.org/bianet/emek/183354-kampussuzler-serden-cikan-hayir,](http://bianet.org/bianet/emek/183354-kampussuzler-serden-cikan-hayir)

http://www.lemonde.fr/international/article/2017/02/24/turquie-resister-par-tous-les-moyens_5084952_3210.html#pGufxFzjkfgKwIRa.99

<http://bianet.org/bianet/egitim/183364-universiteliler-anlatiyor-ihraclar-ogrencileri-nasil-etkiliyor>

<https://gazetesujin.com/tr/2017/03/akademide-sinav-kaygisi-yok-ogrenme/>

<https://www.facebook.com/ahmet.k.gultekin/posts/10154762856133353>

<http://www.birgun.net/haber-detay/khk-yle-ihrac-ettiler-yetmedi-bir-de-para-cezasi-verdiler-167208.html>

<https://www.artigercek.com/pes-etmediler-kendi-akademilerini-kurdular>

<https://www.artigercek.com/kafedeki-masalar-ihrac-edilmis-hocalarla-dolu>